

barış sürecinde kadınlar

Militarizmin kendini ordu, askeri üsler, emniyet güçleri gibi tüm silahlı güçlerin yanı sıra sosyal yaşamda da konumlandırır. Okullar, kamusal yaşam, aile ilişkileri, her gün okunan düzenli marşlar... Okuldan işyerine uzanan ast üst ilişkileri, otoriteye sorgulamaksızın boyun eğme ve daha birçok şekilde itaat etme zincirine ekleniriz her gün.

YEŞİM ERGÜN

Barış, savaş, demokratik açılım, tasfiye etme tartışmalarının ortasında kadın olmak... Yıllardır devam eden savaş ortamında, militarizmin en kanlı hali ile hayatımızın tam içine sirayet ettiği bir ortamda, bu ülkede kadın olmak. Taleplerimizle görünür olmaya çalışmak. Şiddet, taciz, tecavüz ortamının kanıksandığı bir yerden barışın örgütlenmesi için sokaklara düşmek.

Yıllardır içinde büyüdüğümüz militer yapıyı eleştirmek ve değiştirmeye çalışmak... Her defasında devletin şiddetine maruz kalmak ama yılmamak. Barışa giden yolda durmadan savaşmak... İşte içinden geçtiğimiz süreci kısaca böyle anlatabiliyorum. 1 Eylülün üzerinden, yani Nazi ordularının Polonya'yı işgaliyle başlayan 2. paylaşım savaşının ardından 70 yıl geçti. 70 yıl sonra bugün hala savaşlarla, işgallerle, çatışmalarla insan hayatı, insanlık değerleri, en temel insan hakları ayaklar altına alınarak, dünyamız, bölgemiz, ülkemiz, bir cehenneme çevrilmektedir.

"Militarizmin alabildiğine şiddetlendirildiği bir salgın olarak kadına yönelik şiddet salgını devam ettiği süreçte gerçekten barış olmaz" ."[1] Kadına yönelik şiddet ile militarizm arasındaki bağlantıyı doğru kurmak ve tüm kadınların yaşadığı şiddet kuşatmasını buradan tahlil etmek; bu şiddeti sona erdirecek mekanizmaların yaratılması açısından önemlidir.

Militarizm kendisini ötekine karşı güç teorisi üzerinden var etmektedir. Böylece askeri harekâtlar ile kadına yönelik saldırılar arasındaki bağlantıyı daha kolay kurabiliriz. Bu güç teorisinin gerçek olabilmesi için halklar, kültürler vb. arasında farklılıklar yaratarak ötekini tanımlamak bir zorunluluktur. İki grup arasındaki farklılıklar vurgulanarak, öteki olanın daha aşağı olduğu savunulur. Sonuç olarak da tüm tanımlamalar yapıldıktan sonra da öteki olan yok edilmesi gereken olur. Tüm kültürlerde, bilindiği gibi kadın ötekidir. Ve aşağılanandır. Bunu niye söylediğimi açıklamama gerek yok sanırım. Yüzyıllardır var olan tüm sistemlere eklenerek gelen erkek egemen sistemin işleyişine bir göz atmak bile bunun kolayca anlaşılmasını sağlayacaktır. Militarizm, şiddet ve ataerkinin insanlar tarafından norm olarak kabul edilerek toplumsallaşmasında büyük bir rol oynamaktadır.

Kadınlar erkeklerin mülkü olarak görülür ve dolayısıyla korunması, kollanılması gereken varlıklar olmanın ötesine geçemezler bir türlü. Fikir yürütmeyi buradan devam ettirsek kadınlar birçok kültürde erkeğin ya da

ülkenin onuru sayılarak saldırıların hedefi haline gelirler. Bu nedenlerden ötürü, tecavüz ve kadına yönelik cinsel saldırının diğer biçimleri her zaman savaşın veya çatışmanın bir parçasıdır. Kadınlar saldırılabilir, "leke sürülebilir" veya mülk olarak varsayıldıklarında, düşman kadınlaşır. Saldırıyı meşrulaştırmanın da bir yöntemi bu olur. Aşağılamanın, küçük düşürmenin, yok etmenin aracı olarak kadın bedenine saldırının tarihin çok eski zamanlarından beri uygulanan bir yöntem olduğu bilinmektedir. Ruanda'da 1994 soykırımında en az 250.000 kadına tecavüz edilmesi, 1990'lar boyunca 20.000'den fazla Müslüman kadının Bosna'daki etnik temizliğin bir parçası olarak tecavüze uğraması, Kuzey Kürdistan'da taciz edilen, tecavüze uğrayan ve cinsel istismara maruz kalan (elimizde net bir sayısı olmamakla birlikte -bu durum bile nasılda belleksizleştirilmek istenmemizin bir göstergesidir-) onlarca askerin tecavüzüne uğrayan adları belleklerimizde kazanmış Ş.E. gibi yüzlerce kadın var bildiğimiz.

Militarizmin kendini ordu, askeri üsler, emniyet güçleri gibi tüm silahlı güçlerin yanı sıra sosyal yaşamda da konumlandırır. Okullar, kamusal yaşam, aile ilişkileri, her gün okunan düzenli marşlar... Okuldan işyerine uzanan ast üst ilişkileri, otoriteye sorgulamaksızın boyun eğme ve daha sayamadığım

birçok şekilde itaat etme zincirine ekleniriz her gün.

Fuhuş askeri eylemlerin en önemli etkilerinden biri olmaktadır. Kadınlar, iş vaadiyle yanıltılma, aileleri tarafından satılma, kaçırılma gibi çeşitli gerekçelerle ordu için fiilen seks kölesi haline getirilmektedir. Kadın ticareti güzergâhlarının askeri karargâhların yanına kadar genişleyebilmesi bu yüzden de hiç şaşırtıcı değildir. Adana İncirlik askeri üssünün yakınlarında resmi ve gayri resmi fuhuştaki artış, ya da Filipinler ve eski Sovyetler Birliği'nden 5000'den fazla kadın 1990'ların ortalarında Güney Kore'de özellikle ABD askeri üsleri yakınlarındaki barlarda "eğlendirici"ler olarak çalışmak üzere satılmış olması gibi örnekler bu durumun açık göstergeleridir.

Peki askerliği yapıp gelen erkeklerdeki değişim, "erkek olma süreci" yani şiddet uygulamayı normalleştirme süreci sonrasında yaşanan travmalara ne demeli... Savaştan dönen erkekler şiddet uygulama haklarını genelde kendi çevrelerine taşırlar. Mesela Afganistan'da bittiği varsayılan savaştan sonra (NATO şemsiyesi altında ABD işgali hala devam etmektedir) kadınlar için koşullar oldukça kötüleşmiştir. Tecavüz, zorla yaptırılan fuhuş ve evlilikler, yakıcı asitler, kız okullarının bombalanması ve kadınların satılması günlük işkenceler arasında

Bugün Türkiye'nin barış güçleri, bu topraklarda yaşayan Kürt, Türk ve bütün halkların eşitlik ve kardeşlik içinde yaşayabilmeleri için gerekli diyalog ortamının ve demokratik çözüme giden yolun açılması için çok önemli sorumluluklarla karşıyadırlar. Halklarımızın barış ve demokratik çözüm talebinin göz ardı edilemez hale geldiği, daha fazla karşılıksız bırakılmayacağı bugün çok daha net bir biçimde görülmektedir.

yerini almaktadır. Belleklerimizde hala taze olan Tunceli'de askerlik yaptığı sırada Sedat Saka'nın iki arkadaşı ile birlikte kendini öldürmesi, Dağlıca baskını sırasında askerlik yapan Şafak Köksal'ın cinnet geçirip eşiyle birlikte ailesinden 5 kişiyi öldürmesi sadece son 2 ayda olan olaylardır. Tüm bunların yanı sıra askerden dönen erkeklerde kişilik bozuklukları olduğu, şiddet eğilimlerinde artış olduğu ve bu şiddetin ilk önce yakınında bulunan kadına yöneldiği ise bilinen bir gerçeklik.

Yukarıda kısaca militarizm ve savaş ile kadına yönelik şiddet arasındaki ilişkiye değinmeye çalıştım. Peki, savaş ve militarizm hayatımızı bu denli kuşatmışken, bedenlerimizin ve kimliklerimizin tutsak edildiği bir ortamda savaş karşıtı olmak neden böylesine zor? Nereden çıkıyor bu çocuklarını vatana kurban eden anneler ya da asker olmak için gönüllü kadınlar ya da savaşın kandan beslenen gücünden onur duyan insanlar? Babalardan çocuklarını korumak için savaşması beklenirken aynı şekilde, annelerden de savaşan kocalarını ve oğullarını "destekleyen" olmaları istenir. Sunulu rollerin hepsi bu duruma hizmet etmeye başlar. Ve böylece militer bir kurguda kendilerine biçilmiş rolü icra eden militer anneler olmaları beklenir. Çünkü devlet kendi bekasını ancak böyle sağlayabildiği gibi savaşı da tüm toplum kesimlerince böyle meşrulaştırabilir.

Hayatın her alanında ikincilleştirilen kadın toplumda bir statü sahibi edindirilir: "şehit annesi" ya da "eşi olmak". Erkek egemen sistem ancak kadını vatana kurban edilen insanlar yetiştirdiğinde vatandaşlık statüsüne çıkarır. Tüm bunlarla beraber devlet bilinen en klasik yöntem olan korku salma yöntemini devreye sokar. Bölünme korkusu ve ötekine düşmanlaşma ile birlikte mekanizmanın sürekliliğini sağlar. Böylece kadınların savaş sırasında ya da çatışmalarda ezilmişliklerini görmezden gelmesi sağlanabilecektir.

Militer anne toplumun hakim vatanperlik normlarını temsil etmektedir. Ulusun askerleri olacak çocuklar doğurur. Oğullarını "kahramanlar ve şehitler" olmaları için, kızlarını "kahramanların ve şehitlerin" eşleri ve gelecek nesil askerlerin anneleri olmaları için büyütür. Aynı "kahraman ve şehitlerin" ABD'de 1940'lardaki "altın yıldız anneleri" gibi, mutluluk gözyaşları ile oğullarını savaşa uğurlayan Sırp anneleri gibi, bu ülkede yıllardır süren kirli savaşta oğullarını vatana uğruna büyük bir onurla kurban eden Türk anneleri gibi. Fakat militer annelerin en önemli özelliği barış anneleri, ya da Arjantin'deki plaza de mayo annelerine göre mağdur ve itaatkâr olmalarıdır. Onlar liderlerine güvenmelidir. Liderleri de onların fedakarlıklarını takdir etmeli. O artık ulusun kadını ve annesi olmuştur. Böylece toplumsal cinsiyet rollerimiz militarizm üzerinden kurban edilme ve kurban etme, adama figürleri ile iç içe geçerek devam eder. Ayrıca "militarizasyon sürecinin getirdiği dönüşümler içinde, erkeklik ciddi bir yer tutmaktadır. Erkeklik devletin dayanaklarından ve ulusu oluşturan temel notasyonlardan biridir"[2] Ulusal güvenlik adına var olan erkeklik rollerini daha pekiştirerek yeni anlamlar yüklemektedir. Tüm bu roller iç içe geçerek ve giriftleştirerek hayatlarımızı tutsaklaştırır.

Bundan çok değil neredeyse 15 yıl önce savaş karşıtlığı kadınlar tarafından barış kadını olmakla eş tutulmaktaydı. Ne anlatmak istiyorum? Yani kadınların doğası gereği barışçıl oldukları argümanı kadın barış hareketlerinin temel belirleyeni olmaktadır. Fakat geçen bu sürede görüldü ki toplumda yerleşen cinsiyetçi söylemler barışı örgütlemek mümkün değil. Neden? Doğası gereği barışçıl olan kadın, doğası gereği fedakâr olduğu için, yuvayı yapan dişi kuş yuvayı korumak zorunda da olduğu için en azılı vatanperver olabiliyor. Vatani için oğlunu, babasını, kardeşini feda etmekten çekinmez hale gelebiliyor. ABD'de Irak işgalini ve

kadınların askere alınmasını savunan feministler olduğu gibi ya da Türkiye'de ulusal çıkarlar uğruna barış yerine savaşı kutsamayı tercih eden kesimler gibi. Örnekleri çoğaltmak da mümkün.

Bu da göstermektedir ki barış sürecinin örgütlenmesi bizim önümüzde bir görev olarak durmaktadır. Ama burada en önemli soru gündeme geliyor: nasıl bir barış istiyoruz ve bu süreç nasıl örgütlenmeli?

85 yıldır uygulanan asimilasyon politikalarının ve 25 yıldır devam eden savaş ortamının ardından gelinen süreçteki barış tartışmalarından bahsediyorum.

Bu süreçte savaşa ve işgale karşı direnen kadınların hareketlerine bakmanın anlamlı ve gerekli olduğunu düşünüyorum. 1991 yılında Sırbistan ve Hırvatistan'da kadınların öncülük ettiği barış hareketini dikkate alırsak, Sri Lanka'da Singala'lı "annelerin" barış hareketine bir göz atarsak, Rus kadınların zorunlu askerliğe karşı oluşturdukları hareketi biraz daha fazla dikkate alırsak, Aralık Montreal katliamı sonrasında kadınlara yönelik şiddete karşı seslerini yükselten Quebec'li kadınlara kulak verirsek, bu topraklarda nasıl bir kadın barış hareketi yaratılmalı sorusuna verilecek cevaplarımızı çoğaltmak ve çeşitlendirmek mümkün olacaktır. Son dönemde 'barış için kadın inisiyatifi' gerek eylemleri gerekse politik vurgusuyla önemli ve anlamlı bir girişim olduğunu gözler önüne serdi. Fakat oluşturduğumuz örgütlülüğümüzü daha da güçlendirmeli ve bir an önce özellikle batıda barışa dair söz söyleyebilen, sözünü örgütlülüğü ile ispat edebilen bir yapıya büründürmemiz gerekiyor.

Bugün Türkiye'nin barış güçleri, bu topraklarda yaşayan Kürt, Türk ve bütün halkların eşitlik ve kardeşlik içinde yaşayabilmeleri için gerekli diyalog ortamının ve demokratik çözüme giden yolun açılması için çok önemli sorumluluklarla karşıyadırlar. Halklarımızın barış ve demokratik çözüm talebinin göz ardı edilemez hale geldiği, daha fazla karşılıksız bırakılmayacağı bugün çok daha net bir biçimde görülmektedir.

Tam bu süreçte erkeklerin cinsiyetçiliğine ve şiddetine karşı sesimizi daha fazla yükseltmemiz gerekli. Erkeklik unvanının toksik yönü ile kadınları öldüren militarizm arasındaki bağlantıyı kurmaya ihtiyacımız var. Gücünü öteki üzerindeki güç kullanmaktan değil içeriden ve birliktelikten alan sürdürülebilir bir sistem yaratmak için kolları sıvamak gerekli.

Tüm bu süreç boyunca yaşadıklarımızdan bir toplumsal bellek yaratmaya ihtiyacımız var. Kadınlara yönelik uygulanan tüm suçlar cezalandırılmalı, "Artık Yeter! Evlatlarımız Ölmesin" diyen annelerin çıığı, bedenlerimizin savaş ganimeti görülüp talan edilmesine karşı sokağa çıkan kadınların sesleri, itaat etmek istemiyoruz diyenlerin talepleri, "Barışı ellerimizle, dayanışmamızla, mücadelemizle öreceğiz" diyen kadınların kararlılığı karşılık bulmalıdır.

NOTLAR

[1] Lucinda Marshall, "Militarizm ve kadına yönelik şiddet arasındaki ilişki", 2004, <http://www.zmag.org/Turkey/mvkysai.htm>.

[2] C. Enloe, "Feminizm, Milliyetçilik ve Militarizm", Ayşegül Altınay, *Vatan Millet Kadınlar ve Devlet* içinde, s. 189.